

Khetayan lär sig teckenspråk på SAKs skola för människor med funktionsnedsättning i staden Taloqan. Hon är 14 år och går i första klass.

Viljan att kommunicera

Taloqan i nordöstra Afghanistan. Det är dammigt och gatorna är gropiga, och träd har planterats längs vägkanterna. De skänker skugga till de små skolflickorna i svarta klänningar och med vita sjalar knutna under hakan, som står och kikar på varorna i ett litet butiksskjul mellan träden. Lite längre bort blir en gammal man skjutsad av en något yngre man i en skottkärra. Han körs in genom en grind som pryds av en blå skylt med handmålade vit text: "RAD – *Rehabilitation of Afghans with Disabilities*" – rehabilitering av människor med funktionsnedsättning. Här i Taloqan ligger ett av Svenska Afghanistankommitténs rehabiliteringscenter för afghaner med funktionsnedsättning.

Text & bild: Sara Brinkberg

Sara är frilansjournalist och har tidigare praktiserat på SAKs Stockholmskontor. I slutet av förra året besökte Sara Afghanistan.

Vi ska till samma ställe, mannen i skottkärran och jag. Han tas om hand i receptionen, medan jag möts upp av Sayed Akram Akrami som ansvarar för rehabiliteringsarbetet i Taloqan. Han har arbetet med det här i många år och på flera olika positioner, och berättar medan han bjuder på te inne på hans kontor hur han tycker sig ha märkt en skillnad i arbetet de senaste åren.

– Den stora skillnaden är medvetenheten. Att folk nu förstår problematiken, säger han.

I Taloqan driver SAK ortopedisk verkstad, fysioterapi och arbetsträning, och även bybaserad verksamhet och skolor för barn med olika slags funktionsnedsättning. Men det är informationsarbetet som Sayed Akram Akrami tycker gjort den viktigaste skillnaden.

– I går kom det en man hit. Han hade sett att hans grannes lilla son hade det svårt, och tog med honom till oss. Detta är väldigt viktigt att människor med funktionsnedsättning syns i samhället och får hjälp av sina medmänniskor. Och just

detta har förbättrats, säger han.

Enligt Sayed Akram Akrami är det tack vare den bybaserade verksamheten, volontärerna och de som arbetar på informationsavdelningen som den stora förändringen i samhället har skett. Informationsfilmer har visats på den lokala tv-kanalen och meddelanden har också gått ut på den lokala radiostationen.

– Det är anledningen till att folk nu är medvetna om funktionsnedsattas situation. Nu finns till och med nyheterna på teckenspråk, säger Sayed Akram Akrami.

Övar med nya proteser

Mannen i skottkärran har slussats vidare inom centret och syns inte längre till. Men längs med blomsterplanteringarna innanför RAD-centrets grindar promenerar två andra män, fram och tillbaka. När de ser mig stannar de till, ler och poserar framför kameran. De ser mycket nöjda ut och svassar självsäkert fram med händerna på ryggen. Båda är amputerade från låret och ner. De kommer till centret för att öva sig att gå med sina nya prote-

ser. De första stapplande stegen tas med hjälp av räckan, men dessa män tycks ha uppnått närmast perfektion i sin gång.

Olika funktionsnedsättningar

– Bland vuxna handlar upp till 80 procent av fallen om fysiska funktionsnedsättningar. Många har skador efter polio, har råkat ut för olyckor eller har krigsskador från minor eller outlösta bomber. När det kommer till barn ser det annorlunda ut. Tack vare att vaccineringen idag fungerar bra har vi inte lika många fall av polio. Istället är hörselskador och olika mentala funktionsnedsättningar vanligare bland barn, förklarar Sayed Akram Akrami.

Några hundra meter från RAD-centret ligger CRDC – *Community Rehabilitation and Development Centre* – rehabiliterings- och utvecklingscenter. Bakom grindarna gömmer sig en liten trädgård, en stor volleybollplan och tre byggnader. I byggnadernas små klassrum undervisar barn i olika åldrar. I en av flickklasserna sitter Khetayan vid en bänk. Hon presenterar sig genom att gå fram till svarta tavlan och skriva sitt namn där, sedan tecknar hon ”hej” med händerna. Jag gör detsamma. Den kvinnliga läraren hjälper till genom att skriva mitt namn på det lokala språket *pashtu* med den vita kritan.

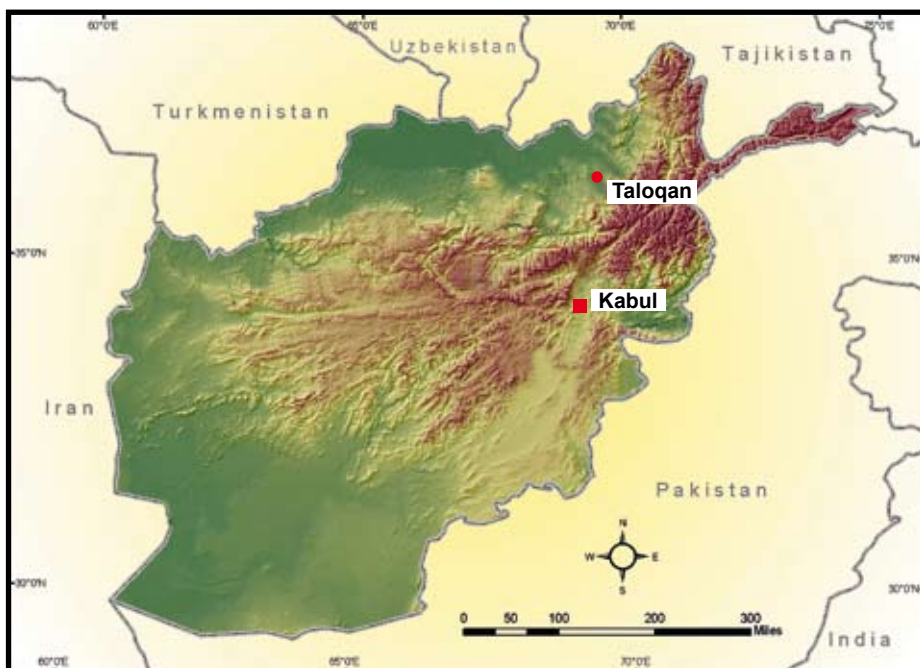
För tjugo år sedan fanns ingen undervisning baserad på teckenspråk i Afghanistan. Men för femton år sedan, ett år innan Khetayan föddes, gav det afghanska utbildningsministeriet i samarbete med FN ut den första uppslagsboken för teckenspråk, berättar skolföreståndaren som visar mig runt. Khetayan är fjorton år men går i första klass. Med hjälp av skolföreståndaren kan vårt samtal översättas från teckenspråk till engelska.

– Min familj ville att jag skulle arbeta hemma och hjälpa till med hushållet istället för att gå i skolan. Jag skulle diska och hjälpa min mamma att laga mat och baka bröd, tecknar hon.

Lärde sig att läsa läppar

För att kommunicera inom familjen använde de sig av ett fåtal tecken och Khetayan lärde sig att läsa läppar. När vi talar funderar hon ibland över vilka av de nyinlärda tecknen hon ska använda, men så snart hon kommer på det tecknar hon säkert och ivrigt. Hennes vilja att kommunicera är stor.

– Hemma var jag arg hela tiden. Här i

Skolföreståndaren hjälper till med översättningen.

skolan är jag lycklig, säger hon och illustrerar sina känslor med tydliga ansiktsuttryck. Det var en av Svenska Afghanistankommitténs anställda, som arbetar med uppsökande verksamhet, som besökte Khetayan i hennes by och berättade för hennes föräldrar att hon hade möjlighet att gå i skola i Taloqan. Här bor hon nära skolan hemma hos sin vuxna syster och hennes man.

– Jag vill bli lärare när jag blir stor och hjälpa andra hörselskadade barn, tecknar hon beslutsamt. Skolföreståndaren som översätter ser nöjd ut.

Barnen på skolan i Taloqan har olika typer av funktionsnedsättning.

– Du är jätteduktig. Om du fortsätter att lära dig så här fort kan du börja i en vanlig klass nästa år, tecknar skolföreståndaren tillbaka.

Khetayan är otålig att återgå till lektionen i klassrummet. Hon tar adjö med ett leende och en nick. Och jag går ut genom grindarna och upptäcker efter ett tag hur jag länge gått i skuggan av träden och tittat på hur sanden från Taloqans gator fastnar på mina skor, både oförmögen och ovillig att släppa tankarna på denna fjortonåriga förstaklassare och hennes beslutsamhet. •